

* OLE ROOS

Kravene til os selv...

Ole Roos sender os dette indlæg om dansk film. Roos har – som nævnt i Hagen Hasselbalchs artikel i dette nummer – assisteret den instruktør under optagelserne af hans første spillefilm, og han har også været assistent for Jørgen Roos og Theodor Christensen.

Jeg er ikke til sinds at polemisere mod enquete-deltagere fra forrige nummer af dette blad. I hvert fald ikke direkte.

Skønt det i nogle tilfælde kunne være tiltrængt!

Men dels synes jeg, at de rimelige besvarelser i sig selv danner et nogenlunde forstandigt modstykke til de mere uovervejede og utidssvarende, dels finder jeg nogle af spørgeskemaets punkter upræcise. Men når indsendere indskrænker deres svar til kritik af det stillede spørgsmåls værdi og mening – og kun det, så står kulden i luften, og jordbunden bliver umedgørlig og stivner.

Enquêten blev ikke tilstrækkelig frugtbar, skønt man behandlede aktuelle filmproblemer, og skønt de indbudte var udvalgt blandt filmfolk alene.

I modsætning til i „Information“s massive og omfangsrige enquete, der indfangede så mange flere og endog kæmmede den yderste periferi. Man opnåede her at samle et imponerende antal underskrifter – frivillige som ufrivillige – på, at patienten virkelig var døds syg. Efter det omstændelige arbejde med at indsamle vidnesbyrd afleveredes konklusionen, om hvilken man uden overdrivelser kan sige, at den var perspektivfattig, og at man havde regnet den ud på forhånd. Det er naturligvis en kendsgerning, at dansk film er syg, men man kan også i sin ivrighed komme for skade at mudre vandene mere til end godt er.

Man kan gå videre og studere den syges fortid. Man opdager, at tilstanden så sandelig

ikke er et nyt fænomen, snarere et velkendt. Bortset fra nogle ganske få perioder har situationen nemlig altid været temmelig feberkritisk.

Jeg tror ikke, det er megen nytte til, at man ustandseligt og med ængstelig mine lytter ved døren til sygeværelset – for så med visse mellemrum at springe ind og tage temperatur og lytte puls.

Det bliver blot til en konstatering. Ingen føler sig *selv* ramt.

Tilskueren forbliver ganske udeltagende, når man i en filmæstetisk diskussion fremturer med økonomiske ræsonnementer, ligesom det irriterer, når man ganske ser bort fra det økonomiske.

Mest inficeret bliver problemstillingen, når nogle taler økonomiens sag i kunstens navn.

Man kender akkorderne, næsten før de er anslået.

Der er sjældent tale om den rene ufornuft. Og der er nogle forstandige diskussionsdeltagere, som vikler ud der hvor andre vikler ind.

I nogle tilfælde giver disse deltagere udtryk for en beundringsværdig stædighed, der ganske vist ikke gør deres standpunkter svagere, men som på grund af de hyppige gentagelser kan få dem til at tage sig lidt matte ud.

Ved en diskussion i „Politiken“s nytårsnummer fremførte imidlertid Søren Melson en række utvetydigheder, som nok var værd at bringe i overvejelse. Her var ordene som blæst for enhver lunkenhed.

De indkredser nogle meget afgørende sider til belysning af kulturmiseren. Man må erkende og finde fejlene i den større sammenhæng. Administratorvæddet er gammeldags, forældet. Kunstnerdisciplinen er i opløsning. Det gode håndværks ædelhed og nødvendighed respekteres ikke i det fornødne omfang.

Filmen er blevet anerkendt som en selvstændig kunstart. Man kan ganske vist stadig arrangere diskussioner om, hvorvidt filmen er en kunst eller ikke, men sådanne diskussioner står ikke centralt. Man siger, at filmen bør bevise sin selvstændighed, at den ikke kan accepteres, hvis den blot er et svende, ulæseligt gennemslag af de andre kunstarter. Men den har bevist sin selvstændighed for længe siden – og beviser den stadig.

Grundene til, at filmen som kunstfænomen mødte så megen uvilje, er nogle særegne træk. Den forudsætter et større teknisk apparatur end de andre kunstarter. Dens afhængighed af et stort apparatur er en hæmning, som ellers ikke findes i samme grad på andre kunstområder. At den som reproduktionsmiddel er mere virkelig end noget andet gengivelsesfænomen, i sin oprindelse er en teknisk opfindelse og eksisterede som sådan en rum tid før man fandt på at udnytte den kunstnerisk, er væsentlige kendsgerninger, når man søger en forklaring på, at den var så relativt længe om at blive anerkendt på linie med de øvrige udtryksformer.

Nuvel. Det er altsammen såre velkendt. Filmen er kommet op i årene og har snart længe været en moden kunstform.

I dag er der forudsætninger til stede, som skulle gøre det lettere at tilegne sig filmforståelse. Filmens virkninger er blevet analyseret på kryds og tværs. Man kan mange steder hente sig viden om film.

Man kan blive frastødt eller tiltrukket – det er et temperamentsspørgsmål. Men hvis man vil arbejde med film, er det ikke nok at sige, at man har lysten, man må nu også kunne forklare, *hvorfor* man føler sig tiltrukket.

Må jeg have lov til at stille følgende spørgsmål: Har vi inden for den yngre generation mange filmfolk, der er kommet til kunsten gennem studier? Kan man tale om et *film-milieu*, vel at mærke et talentfuldt?

Svaret er *nej*. Ganske vist er der mange i faget, utroligt mange – overalt nye ansigter, assistent dit og assistent dat.

Men det er nu engang ikke mængden der gør det. Der er ikke den samme alvor i dag som der var i går.

Der hersker stor planløshed. For ikke at sige sløvhed og uvidenhed. Der er en række årsager til den udbredte døvhed.

På de mennesker, der er søgt over i filmens verden uden at gøre sig helt klart hvorfor – som blot på en eller anden måde har følt sig tiltrukket af milieuet – lurer der den fare, at de pludselig kan blive ladt i stikken eller få en tvivlsom chance på skråplanet. Og hvad så? Man kan naturligvis sige, at de selv er ude om det, og at hvad de ikke er af sig selv – det er de nu engang ikke og kan de ikke blive. Medmindre de driver sig selv op på et kunstigt plan. Men er det hele så enkelt?

Situationen må nok også til en vis grad bebrejdes produktionsselskaberne.

Men hvordan kan vi komme videre end til blot at konstatere dette?

Selskaberne er jo i større eller mindre grad kommercialiserede, forretningsprægede. Filmene spys ud i et hastigt tempo, pengene ruller, og filmene ruller efter. Der bliver lavet forbløfende meget, den kvantitative sum er høj. Der bliver produceret en hel del flere kortfilm end blot for få år siden. Også spillefilmproduktionen er vokset.

Det afgørende spørgsmål er: Hvad kan man forlange? Hvem skal man forlange det af?

Jeg tror først og fremmest, at den enkelte filmkunstner skal finde sig selv! Her kan man virkelig tale om et *forlangende*.

Ikke beregnende se på mulighederne i dette og hint, der er bebyrdet med tekniske, økonomiske og publikumsleflende fordomme. Disse muligheder skal der nok blive taget vare på.

Man svigter sig selv, sin samvittighed, hvis de afgrænsede baner og herskende normeringer får lov til at bestemme hvordan man skal arbejde. Hvis man da har en samvittighed. Ellers kan det være det samme.

Man må først og fremmest tro på sig selv. Tro på de sandheder man vil have filmene skal indeholde. Tro på at man viser virkeligheden sandt.

Kunst er liv. Således forstået at man må leve for sin kunst.

Den er et kald, ingen beskæftigelse, ingen ekstravagance.

*Øverst: En der stillede
store krav til sig selv:
Ole Palsbo.*

*Nederst: Ebbe Rode og Anita Pontop-
pidan i Palsbos hensynsløst realistiske
„Ta' hvad du vil ha'“.*

✧
✧
✧

Det gælder filmen – som det gælder de andre kunstarter.

Det hjælper ikke, at man græder over den økonomiske belastnings urimelighed. Det er ikke vejen.

Selvfølgelig er det tænkeligt, at en gunstigere økonomisk orden vil åbne muligheder for større økonomisk spændvidde i den hjemlige produktion, men det er naivt at tro, at den umiddelbart vil skabe virkelig kunstnerisk fornyelse.

Kunsten forudsætter noget langt dybere end pengerevolutioner.

Det økonomiske initiativ er ganske vist vigtigt. Det hører jo også med. Men intet i dybere forstand væsentligt kommer helt af sig selv. Det kunstneriske initiativ vil altid komme i første række – og kommer det magtfuldt, skal de sidste forhindringer nok blive brudt.

Det kan aldrig være omvendt.

Man gør vist klogt i at luge ud blandt de farligere illusioner, som findes endog hos de tilsyneladende mere alvorligt arbejdende.

De fører meget nemt til vrængbilleder.

Det ser man bedst, når dansk film forsøger sig seriøst. Så er den ikke bare middelmådig og kedelig, men ofte ynkværdig. Jeg skal ikke trætte med eksempler. Men blot konstatere det triste faktum at siden *Ole Palsbo* i slutningen af fyrrerne og begyndelsen af halvtredserne forsøgte at overføre voksne menneskers problemer til spillefilmen er der ikke skabt noget virkelig fængslende af denne art – de spredte, let støjende forsøg i kulissen medregnet, *Dreyers* filmatisering af „Ordet“ undtaget.

Vi har ingen eksperimentalfilm! Tænk på, hvilken rolle eksperimentalfilmen spiller f. eks. i Polen. Men vi har altså ingen.

Det siges, at vi kan få en dokumentarfilm – på de betingelser, der blev nævnt i „Debat“ i „Kosmorama 46“. Men naturligvis kun hvis vi vil, hvis viljen er der, navnlig blandt instruktørerne.

Men hvem vil? Var der nogen, der følte sig ramt, følte sig draget ind i et søgelys?

Den statslige filmproduktion er nu i færd med at skifte ansigt. Ingen kan endnu med sikkerhed bedømme dens fysiognomi. Men man bør nære forhåbninger. Dog hvad med instruktørerne? Kunne det ikke her være tiltrængt med en række ansigtsløftninger? For slet ikke at tale om de endnu vordende!

Det der trænges til er personligheder, som går til arbejdet med den nødvendige alvor. Ikke de småstore, halve eller kvarte – men de hele.

At klimaet er ufrugtbart herhjemme, at de film der laves ofte er en forhånelse af denne alvor – betyder jo ikke at man skal pakke sammen. Der er mange andre steder man kan søge åndelig næring og hente den nødvendige inspiration.

F. eks. den nye strømning i Frankrig viser, hvor nødvendigt det er med inspiration – værkernes levedygtighed turde være et bevis herfor. Filmkunsten er til syvende og sidst et spørgsmål om den enkelte, om han stiller de rette krav til sig selv, om han har moralsk mod til at indfri de forpligtelser, det nu engang indebærer at være kunstner. Det er ikke noget man beslutter sig for at være, men noget man erkender man er – på godt og ondt.

Men det er et enten-eller. Det er et spørgsmål om at træffe sit valg.

Der er næppe skabt væsentlige spillefilm herhjemme gennem det forløbne tiår.

Der er derimod skabt et utal af uvæsentlige. Altid på det jævne, altid trivielt. Når man undtager et par mislykkede eksperimenter.

Selvfølgelig må produktionen omfatte så og så mange ikke-lodige produkter. Denne kategori vil altid findes, til alle tider, i alle lande.

Men at denne gruppe så at sige er ene om at repræsentere dansk film – det er værre end åndenød.

